

- with his horse at Tiszagyenda, *ActaArchHung* 72, 2021, p. 137–192.
- Kossack 1974 G. Kossack, *Prunkgräber. Bemerkungen zu Eigenschaften und Aussagewert*, în G. Kossack, G. Ulbert (eds.), *Studien zur vor- und frühgeschichtlichen Archäologie. Festschrift für Joachim Werner zum 65. Geburtstag*, Teil 1, Allgemeines, Vorgeschichte, Römerzeit. Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte. Erg. Bd. 1/1, München, 1974, p. 3–34.
- Kürti 1996 B. Kürti, *Régészeti párhuzamok a kárpát-medencei avar kori fülkesírok (Stollengräber) keleti eredetéhez*, *Tisicum* 9, 1996, p. 125–135.
- Lőrinczy 1994 G. Lőrinczy, *Megjegyzések a kora avarkori temetkezési szokásokhoz (A fülkesíros temetkezés)*, în G. Lőrinczy (szerk.), *A kőkortól a középkorig. Tanulmányok Trogmayer Ottó 60. születésnapjára*, Szeged, 1994, p. 311–335.
- Perrier 2020 B. Perrier, *The “Frontier” According to Paul de La Pradelle*, *Borders in Globalization Review*, 2/1 (Fall/Winter), 2020, p. 130–134.
- Skaff 2012 J.K. Skaff, *Sui-Tang China and its Turko-Mongol Neighbors. Culture, Power, and Connections, 580–800*, Oxford, 2012.
- Somogyi 2016 P. Somogyi, *Christian symbols on Byzantine coins from the 5th–7th centuries*, în *Christian symbols on Byzantine coins from the 5th–7th centuries*, în E. Tóth, T. Vida, I. Takács (eds.), *Saint Martin and Pannonia. Christianity on the frontiers of the roman world*, Pannonhalma – Szombathely, 2016, p. 145–151.
- Szenthe 2019 G. Szenthe, *The ‘Late Avar reform’ and the ‘long eighth century’: A tale of the hesitation between structural transformation and the persistent nomadic traditions (7th to 9th century AD)*, *ActaArchHung* 70, 2019, p. 137–250.
- Vida 2018a T. Vida, *A gepida továbbélés kérdése az avar kori Tisza-vidéken*, în Attila Türk, Csilla Balogh, Baláz Major, Anita Korom (eds.), *Relationes rerum: Régészeti tanulmányok Nagy Margit tiszteletére – Archäologische Studien zu Ehren von Margit Nagy*, Budapest, 2018, p. 537–553.
- Vida 2018b T. Vida, *A sztyeppei, a bizánci és a Meroving birodalmak között. Kulturális változások a Kárpát-medence nyugati felén a 6–7. században*, Akadémiai doktori értekezés, Budapest, 2018 (manuscript); <https://real-d.mtak.hu/1097/>.
- Wolff 2000 L. Wolff, *Inventarea Europei de Est*, București, 2000.

Erwin Gáll,
 Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
 București;
 e-mail: erwin.gall@iabvp.ro.

Gheorghe Matei, Elena Rența, *Necropola medievală timpurie de la Platonești, județul Ialomița (sec. VIII–X)*, Muzeul Județean Ialomița. Seria Situri arheologice VIII, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2023, 282 p. text, 55 pl., 102 fig., ISBN: 978-606-537-632-8.

Volumul alcătuit de Gheorghe Matei și Elena Rența este o foarte necesară valorificare a unei cercetări arheologice de durată, întreprinsă asupra unei mari necropole integrate orizontului biritualismului dunărean medieval timpuriu. Dedicată Eugeniei Zaharia, arheolog care s-a remarcat în istoria domeniului inclusiv prin introducerea în circuitul științific a conceptului

de „cultura Dridu”, și beneficiind de un cuvânt înainte semnat de Adrian Ioniță, monografia cimitirului de la Platonești se constituie într-o contribuție de peste 400 de pagini, compusă din introducere, șase capitole, bibliografie și un segment compact de ilustrație.

Introducerea volumului prezintă date esențiale despre cercetarea, în anii 1990–2002,

a unei necropole medievale timpurii situate în preajma râului Ialomița și Platoului Hagieni, în extremitatea estică a Câmpiei Bărăganului, parțial valorificată printr-o teză de doctorat, susținută de Gheorghe Matei, coordonatorul cercetărilor în teren, în anul 2003.

Cadrul geografic (capitolul I, p. 11–15) și *Câmpia Bărăganului în secolele VIII–X* (capitolul II, p. 16–25) – prezentată din perspectivă istorico-arheologică – conturează cadrul pentru capitolul al III-lea, un cuprinzător catalog privitor la *Așezări, necropole și morminte izolate din secolele VIII–X pe cursul inferior al râului Ialomița și brațul Borcea* (p. 26–62, fig. 2–19), incluzând 95 de puncte identificate, constituind un foarte util instrument de lucru prin contribuția actualizată la repertoriul arheologic al județului Ialomița, pe baza datelor publicate și a cercetărilor autorilor volumului. Aceste trei capitole constituie un necesar preambul al prezentării obiectivului propriu-zis, necropola, prin alte trei capitole, incluzând *Date generale despre necropola medievală timpurie de la Platonești și descrierea mormintelor* (capitolul IV, p. 63–175), *Inventarul funerar* (capitolul V, p. 176–227) – constituindu-se, mai degrabă, într-un segment dedicat mobilierului – urne, vase de ofrandă (pl. I–XLV și fig. 31–80) și inventarului funerar – unelte și instrumentar de uz gospodăresc, podoabe și accesorii vestimentare, arme, aplice și statuete de bronz (pl. XLVI–LV și fig. 81–101) – și *Considerații finale* (capitolul VI, p. 228–236), urmate de o anexă cuprinzătoare de tip tabel, referitoare la inventarul funerar (p. 237–261). O amplă bibliografie (p. 263–277), rezumatul în limba engleză (p. 278–282) și o bogată ilustrație, compusă din 55 de planșe foto color și 102 figuri alb-negru (cele alcătuind suita 20–101 conțin desenele complexelor funerare, cu mobilierul și inventarul acestora, la care se adaugă hărți ale zonei – fig. 1 și planul general al cercetării în teren – fig. 102), completează volumul.

Cercetarea arheologică în teren a fost desfășurată practic după întocmirea, de Uwe Fiedler, a sintezei definitorii privitoare la fenomenul funerar la Dunărea de Jos în a doua parte a mileniului I (*Studien zu Gräberfeldern des 6 bis 9 Jahrhunderts an der unteren Donau*, Bonn,

1992), cu toate punctele de vedere exprimate după publicarea contribuției¹. Prelucrarea datelor arheologice oferite de cea mai întinsă necropolă birituală cercetată după apariția sintezei amintite, dar și în valoare absolută, a beneficiat astfel de încheierile cercetătorului german, fapt reflectat în capitolul al IV-lea al monografiei, care conține tipologia mormintelor configurând necropola birituală, compusă din 628 de complexe, dintre care 531 de morminte de incinerare, 93 de morminte de inhumare și patru complexe de tip cenotaf. Varietatea este dată de complexele de incinerare (310 cu oasele umane calcinate depuse nemijlocit în groapă simplă, 187 în urnă, 24 în urnă și în groapă și zece protejate de cărămizi romane). Dincolo de dimensiunile impresionante ale obiectivului arheologic, integrat unui fenomen larg, aparent de o mare varietate, dar cu trăsături repetitive evidente, specificitatea acestuia rezidă în categoriile de înmormântări, precum și în piesele de mobilier și inventar funerar, unele încă fără analogie.

Analiza arheologică are nevoie de serii mari pentru a fi convingătoare. Descoperirile, oricât de coerente și chiar de spectaculoase, lasă adesea loc de încheieri din categoria limitelor impuse de stadiul cercetărilor. Prezentarea marii necropole de la Platonești permite, prin dimensiuni, eludarea acestui relativism al studiului pe eșantioane limitate și evidențiază, totodată, faptul că o serie de caracteristici puse în lumină de un studiu atent și de o intuiție corectă a arheologului poate rămâne valabilă în ciuda acumulărilor de date. Ne referim la problema separării/grupării și suprapunerii (sau nu) a mormintelor de incinerare și a celor de inhumare ori la cea a separării/grupării diferitelor categorii de morminte de incinerare, contrazisă de analiza marelui complex funerar de la Platonești (p. 63–64).

Îndelung tratat, prezentat din perspective diverse, presupunând interpretări variate,

¹ Vezi recenziile la volumul respectiv, aparținând lui Petre Diaconu (în *Dacia N.S.* 37, 1993, p. 291–300), Mihai Sâmpetru (în *TD* 14, 1–2, 1993, p. 181–188) și Radu Harhoiu (în *Dacia N.S.* 38–39, 1994–1995, p. 495–499).

fenomenul funerar la Dunărea de Jos, cu precădere biritualismul, a fost abordat deopotrivă în cheie arheologică, antropologică, istorică, geo-politică, religioasă...². Contribuția invocată nu-și propune integrarea în această sinteză polemică și polemizantă, ci o prezentare onestă a realităților arheologice, după un formular bine structurat, oferind, prin volumul mare de informație, posibilitatea unor interpretări mai articulate și mai convingătoare, inclusiv viitoare. Remarcăm acuratețea prezentării complexelor și a analizei, a evidențierii datelor antropologice, atunci când a fost posibil, a corelării textului cu ilustrația, precum și efortul de a documenta și sublinia posibilele analogii din spațiul apropiat – sudul României –, Muntenia, cu extinderi spre Dobrogea și nord-estul Bulgariei, dar și căutările în întreg spațiul arheologic românesc și dincolo de el, atunci când împrejurările o impun. Prezentarea necropolei de la Platonești reușește să contureze un tablou convingător, ca și complet asupra a ceea ce putea însemna materialitatea vieții unei comunități, inclusiv în „lumea de dincolo”, cu o forță de generalizare evidentă. Prin maniera de redare – prin intermediul textului și al ilustrației – a informației, monografia constituie, totodată, un foarte util instrument de lucru, în special pentru cei ce vor avea șansa să mai facă astfel de descoperiri, dar și pentru cei interesați de acest segment cronologic și spațial. Poate analize

viitoare, de natură bioarheologică, efectuate asupra materialului descoperit la Platonești, vor putea aduce un plus de informație privind populația de aici.

Pentru un aspect discutat și care merită evidențiat, acela al unității fenomenului funerar, cu precădere a biritualismului, pe ambele maluri ale Dunării³, cred că merită invocat exemplul necropolei de la Istria-Capu Viilor⁴, poate singurul cimitir publicat comparabil, într-o oarecare măsură, prin dimensiuni, dar nu numai, cu cel de la Platonești. O reluare a necropolei cercetate în anii '50 ai secolului trecut ar oferi, împreună cu impresionanta prezentare a obiectivului Platonești, o imagine mai cuprinzătoare și mai nuanțată asupra vieții comunităților de la Dunărea de Jos în a doua parte a mileniului I. Această paralelă poate fi utilă și din perspectiva abordării, în privința celor două cazuri invocate, a fenomenelor culturii materiale atât în cheie funerară, cât și în cea a viețuirii, prin invocarea elementelor care pun în relație „orașul morților” cu așezarea din care aceștia provin (p. 236, pentru cele două așezări descoperite în imediata vecinătate a necropolei de la Platonești).

În încheiere, aș dori, ca arheolog în slujba Evului Mediu, să-mi exprim gratitudinea față de colegii noștri, Gheorghe Matei și Elena Rența, pentru efortul lor, plin de acribie, grevat de dificultăți de tot felul, în vederea valorificării publicistice a unui material arheologic deosebit de util pentru reconstituirea realităților din această parte de lume.

Oana Damian,
Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”,
București;
e-mail: oanadamian63@gmail.com.

² Vezi Silvia Baraschi, *Observații asupra necropolelor din epoca feudală timpurie din Dobrogea*, SCIVA 28, 3, 1977, p. 403–417; Petre Diaconu, *Sur les nécropoles danubiennes (VIe–Xe siècles)*, Dacia N.S. 37, 1993, p. 291–300 = *Problemele necropolelor de la Dunărea de Jos din sec. VI–IX în viziunea lui Uwe Fiedler*, în *Recenzii și discuții arheologice*, I, CCDJ 12, 1994, p. 121–135; Radu Harhoiu, *Observații generale asupra evoluției cultural-istorice a Dobrogei în secolele VII–X*, în Mihaela Iacob, Ernest Oberländer-Târnoveanu, Florin Topoleanu (eds.), *Istro-Pontica, Muzeul Tulcea la a 50-a aniversare (1950-2000). Omagiu lui Simion Gavrilă la 45 de ani de activitate (1955–2000)*, Tulcea, 2000, p. 349–354; Oana Damian, *Bizanțul la Dunărea de Jos (secolele VII–X)*, Brăila, 2015, p. 96–105.

³ Pentru semnificația culturală, dar, mai ales, politică, a fenomenului, vezi *supra*, nota 2, în special punctul de vedere aparținând lui Radu Harhoiu.

⁴ Vlad Zirra, *Dvuobriadovii moghilnic rannei feodal'noi epoxi v Kapu-Viilor, Istria*, Dacia N.S. 7, 1963, p. 355–412.